

V.V. Marchuk

THE UKRAINIAN GREEC-CATHOLIC CHURCH UNDER A MANAGEMENT
J.SLIPIYJ IN 40-80S: NATIONAL-SPIRITUAL OPPOSITION TO TOTALITARISM

The article describes the role of Ukrainian Greek-Catholic Church and metropolitan Y.Sliptyj in 40-80 years of the XX century in Ukraine.

С.Й. Кобута

**РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ НАРОДНОГО
РУХУ УКРАЇНИ ЗА ПЕРЕБУДОВУ**

Як громадсько-політичне об'єднання Народний Рух України за перебудову (НРУ) не тільки відіграв важливу роль у процесі демократизації українського суспільства, його організації на боротьбу за незалежність України, але й став своєрідним символом епохи національно-визвольних змагань кінця 80-х – початку 90-х років ХХ століття. Тож зрозуміла увага з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників до історії виникнення і становлення Руху, яка, в основному, подається за вже традиційно встановленою схемою, започаткованою першими дослідниками проблеми А.Камінським [29], О.Гаранем [26] і продовженою В.Литвином [32], В.Ковтуном [31], Г.Гончаруком [27]. Загальна парадигма цієї схеми виглядає так: ідея НРУ зародилася в письменницьких колах Київської організації Спілки письменників України, створена ними ініціативна група виробила і відстояла перед ідеологічним відділом ЦК КПУ проект програми НРУ, його публікація дала поштовх створенню місцевих організацій НРУ, цей процес завершився установчим з'їздом та прийняттям програми НРУ, після чого Рух перетворився на масову опозиційну до комуністичної влади в Україні громадсько-політичну силу.

Проте історія організаційного формування НРУ ще не знайшла достатнього і всебічного висвітлення в науковій літературі. Залишився поза увагою науковців і регіональний фактор становлення Руху як масової громадсько-політичної сили в західних областях України, де його ідеї були підтримані широкими масами населення. За винятком Г.Гончарука, дослідники майже не звертали уваги на процес практичного створення місцевих організацій, умови та спонукальні мотиви діяльності рядових членів Руху до його оформлення на установчому з'їзді у вересні 1989 р. Тому пропонується аналіз розвитку рухівської справи у західноукраїнських областях має на меті окреслити регіональну специфіку загальноукраїнського процесу утворення НРУ.

Залишається дискусійним питання про витоки ідеї утворення НРУ як масової громадсько-політичної організації на зразок народних фронтів

© С.Й. Кобута

у республіках Балтії. Традиційна версія віддає пальму першості київській письменницькій інтелігенції (аргументацією служать прізвища авторів проекту програми, опублікованого 16 лютого 1989 р.), від якої ця ідея поширилася на всеукраїнський загаль [27, с.32, 44]. Однак, ще до моменту утворення цієї ініціативної групи (листопад 1988 р.) спроби створення масових громадсько-політичних формувань здійснили неформальні товариства Львова, Кисва, Вінниці [26, с.14-17]. Особливо реальним щодо появи такого об'єднання був розвиток подій у західному регіоні України.

Так, у липні 1988 р. новостворена у Львові Українська гелсинська спілка (УГС) намагалася об'єднати навколо ідеї створення Демократичного фронту сприяння перебудові більшість новітніх громадських організацій міста, висунувши як базову програмну основу власну Декларацію принципів. 21 і 28 липня, незважаючи на протидію львівської офіційної влади і міліції, у місті відбулися несанкціоновані багатолюдні мітинги, де були оприлюднені проєкт програми майбутнього Демократичного фронту та заява про намір проведення установчого віча, на якому було обрано координаційну раду цього об'єднання [7, арк.124; 11, арк.1-2]. Рішучість львівських неформалів, оперта на розбурхану суспільну свідомість львів'ян, примусила львівську партійну владу застосувати силу. 4 серпня черговий несанкціонований мирний мітинг брутально розігнали спецзагони міліції, застосовавши проти людей гумові кийки та службових собак [15, 5 серп.]. Десятки людей отримали тілесні ушкодження, ініціатори зібрання були заарештовані і притягнуті до адміністративної відповідальності. Характерно, що в ці дні львівський міськком комсомолу, хоч і в значно поміркованій формі, теж готовий був підтримати ідею створення Демократичного фронту. Про реальну можливість утворення у Львові у 1988 р. спільного з неформалами Демократичного руху за участю демократично налаштованих представників львівського міського партії і комсомолу заявляв пізніше і голова львівського міськвиконкому Б.Котик [16, 15 окт.]. Однак жорстка позиція "старших товаришів" із партійних органів та силові дії міліції щодо неформалів призупинили демократичний рух "знизу".

Ще одну спробу об'єднати в спільну структуру новітні товариства регіону намагалася здійснити львівське Товариство Лева під час проведення своєї звітно-виборної конференції в жовтні 1988 р. Для цього було запрошено представників неформальних організацій не тільки з Львівщини, але й із сусідніх областей. Через протидію партійної влади та правоохоронців Львова проведення конференції було зірване, і об'єднавчі зусилля успіху не мали. Через 9 місяців, у липні 1989 р., у розпал кампанії підтримки львів'янами ідей НРУ, перший секретар міськкому комсомолу О.Шлапак на пленумі львівського міськкому компартії України визнав

помилковим заборону проведення конференції Товариства Лева та інших протидій партійної влади щодо неформалів, заявивши: “Виникнення самодіяльних формувань, їхня політизація, критичне відношення до партійної та державної влади [...] це об’єктивний процес, а не специфіка регіону” [10, арк.136]. Однак у 1988 р. позиція львівської офіційної влади щодо демократичних ініціатив громадян була більш жорсткою. Характеризуючи її дії, В.Чорновіл відзначав, що “кілька місяців тримали місто в стані напіввійськової облоги, силою не допускаючи жодного мітингу чи зборів, на яких могли заговорити про народний фронт”, а сама ідея народного руху “була окроплена кров’ю” [22, с.140-141].

Тож зрозуміло, що заявлена київською інтелігенцією в листопаді 1988 р. ідея створення самодіяльного громадського фронту в значній мірі наклалася на підготовлений ґрунт суспільної ініціативи. про що згадував пізніше В.Терен: “Ідея якоїсь об’єднувальної сили, спільного громадського Руху уже витала в повітрі. Хочу підкреслити, що коли б цю ідею висунули не ми, це зробив би хтось інший. Скажу так: ми були приречені. Просто всі відчували, що треба щось робити, треба комусь ось-ось починати” [31, с.49]. Те, що ідею підхопили столичні письменники, було не тільки потребою, але й вимогою часу. Адже до цього часу українська інтелектуальна еліта досить обережно порушувала зловбоденні суспільні теми [24], на протипагу тим же російським колегам, які уже впродовж двох років за допомогою публіцистики були рупором ідей загальнодемократичних перетворень [25; 28]. Об’єктивна причина необхідності виходу на політичну арену українських письменників була зумовлена тим, що в умовах панування радянської тоталітарної системи над усіма сферами суспільного життя тільки гуманітарна еліта зберігала національні орієнтації, а тому могла очолити (а їй могли довіритися) національні рухи. Отже, суспільні настрої тієї частини української інтелігенції, яка ділом прагнула прислухатися пробудженим національно-політичним прагненням власного народу, були виражені нею в проєкті програмних положень Народного Руху України за перебудову.

Версія окремих українських ультра-патріотів про інспірацію ідеї створення Руху партвладою і спецслужбами задля утримання під контролем поважних літераторів для забезпечення себе від неконтрольованої стихії націонал-радикалів [23, с.6; 26, с.30] спростовується самим процесом гострої боротьби партапарату з Рухом з моменту його появи на політичній сцені.

Зважаючи на громадську вагу багатьох літераторів-ініціаторів створення Руху, ідеологи з ЦК КПУ не наважилися в брутальний спосіб задушити ідею, як це раніше робили з неформалами, хоча тиск партійних функціонерів був достатньо потужний [32, с.112-125]. Весь тягар прак-

тичної боротьби за Рух взяли на себе регіони, оскільки від підтримки загалу залежала перспектива постання самої організації.

Опублікований проект програми НРУ за перебудову був дітищем представників інтелектуальної еліти, його стиль, аргументація, характер викладу вказували на головного читача – інтелігенцію, яка могла не тільки зрозуміти, але й донести до масової свідомості громадян зміст та ідеї документу. Ставка цілком виправдана і, як показав розвиток подій, була правильною, оскільки національно зорієнтована частина інтелігенції жваво відгукнулася на пропонувані положення. Традиційні центри української культури і науки – Київ і Львів, стали генераторами рухівської ідеї.

Так, у Львові уже на початку березня свою підтримку положенням проекту програми Руху заявили збори колективів Інституту суспільних наук АН УРСР, Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва, ряду вузів і науково-дослідних інститутів, медичних закладів міста Львова [8, арк.109-111; 9, арк.76-77]. Розпочалося створення первинних осередків та ініціативних груп підтримки НРУ, а невдовзі утворилася міська координаційна рада рухівських осередків. Масову підтримку Рух одержав серед робітників промислових підприємств, зробивши перший прорив у розширенні соціальної бази. При цьому його ідеї підтримала і “робітнича аристократія” – працівники оборонних заводів. Так, флагман “оборонки” Львова – в/о ім. В.Леніна, за словами першого секретаря львівського обкому КПУ Я.Погребняка, “в рухівському плані найгірший (найактивніший – С.К.) завод в нашому місті” [1, арк.88-89] був серед перших промислових підприємств, де виникла первинна рухівська організація. Отримавши значну підтримку серед населення не тільки міста, але й районів області, загальний процес розвитку Руху на Львівщині мав динамічний характер і відбувався за принципом формування структури “знизу – вверху”, що мало особливо важливе значення не тільки для львівської, але й для загальноукраїнської організації.

Активно підтримували становлення молодोї організації львівські організації УГС та інші новітні формування. Характеризуючи в березні 1989 р. діяльність львівського товариства “Рідна мова”, Я.Погребняк акцентував увагу на політичному характері його роботи, на тому, що воно “стає складовою частиною цього Руху” [1, арк.88]. Враховуючи реальний вплив у місті і області Гельсинської спілки (яка 12 березня провела у Львові 20-тисячний передвиборчий мітинг), активну підтримку нею ідей НРУ, головний партійний ідеолог України Ю.Єльченко твердив на засіданні політбюро ЦК КПУ 30 березня: “Створення “руху” – це, безперечно, намір, насамперед, націоналістичних елементів розпочати в республіці масштабну антигромадську діяльність, здійснити спробу розгорнути рух за здійснення одвічної мрії українських буржуазних

С.Й.Кобута. Регіональна специфіка формування Народного Руху України за перебудову націоналістів – створити “самостійну Україну”, домогтися виходу Радянської України зі складу СРСР” [1, арк.33]. Тобто, для партійних функціонерів небезпечними були не інтелектуальні дискусії з ініціаторами НРУ про його програмні положення, місце Руху в суспільстві, а саме практика утворення місцевих осередків та поширення національно-демократичних ідей на широкий загал в західноукраїнських областях. А традиційні звинувачення у буржуазному націоналізмі свідчили про небажання враховувати суспільні настрої не тільки рядових громадян, але й певної частини членів партії, яка позитивно сприймала більшість рухівських гасел. Висновок Ю.Єльченка про те, що Рух як організацію допустити не можна, був запізним, оскільки ідеї його створення уже лягли на підготовлений ґрунт практичної реалізації в західних областях України.

Свою підтримку ідеям створення НРУ заявила 1 березня і конференція Тернопільської обласної письменницької організації. 24 березня, за участю значної частини її членів (одночасно членів Товариства української мови ім. Т.Шевченка) та інших прихильників НРУ, відбулися установчі збори Тернопільської обласної організації НРУ – першої обласної організації Руху в Україні [27, с.34]. Але вона, не маючи низових структур, не могла одразу заявити про себе як впливову силу в області. Такий принцип створення Руху “зверху – вниз” мав більше символічний, ніж практичний характер, тому рухівська першість Тернополя (про що відзначав Г.Гончарук), ще не була свідченням її ефективності.

Становлення Руху проходило у досить жорсткій політичній боротьбі, в ході якої партійно-державні органи влади використовували різноманітні заходи впливу. На відміну від столичних діалогів представників ЦК КПУ з київськими фундаторами Руху, в регіонах партійні комітети чітко виконували надіслані їм ще наприкінці лютого рекомендації щодо протидії НРУ [4, арк.20-27; 5, арк.22-29]. В областях були проведені численні партійні зібрання, на яких усім членам партії доводили до відома думку про неприпустимість участі комуністів в НРУ. Так, 18 березня пленум Львівського міськкому компартії прийняв постанову про заборону участі комуністів у Русі. Ця позиція була підтримана і обласною партійною організацією [10, арк.82]. У квітні, за рішенням Тернопільського обкому КПУ, з рядів КПРС було виключено ініціатора проведення установчих зборів НРУ в Тернополі, голову обласної письменницької організації Г.Петрука-Полика [13, №1]. В засобах масової інформації подавалися численні відгуки “трудових колективів” з негативною оцінкою “непотрібної затії київських письменників”, при цьому стиль, звороти і аргументи матеріалів в газетах різних областей були абсолютно схожими, оскільки черпалися із визначених ідеологічним відділом ЦК КПУ інструктивних рекомендацій.

Стосовно членів неформальних організацій методика дій влади нерідко виходила за обумовлені законом правові норми [21, 12 жовт.]. Наприклад, проти активістів Івано-Франківського товариства “Рух” використовувалася практика адміністративного тиску, шантажу, погроз та “профілактичних розмов” з працівниками КДБ, а то й просто фізичних розправ “невідомими особами” з метою залякати і зірвати процес створення рухівської організації [12, 17 лют.]. При цьому їх ще й звинувачували у спекуляціях на труднощах перебудови та загостренні суспільної ситуації в області [6, арк.112].

Ще одним яскравим прикладом антирухівської кампанії були львівські події, пов'язані з виборами в народні депутати СРСР по в/о №50 І.Драча. Відмова окружних зборів зареєструвати його кандидатуру обернулася вибухом суспільного невдоволення, “мітинговим марафоном”. Його кульмінацією стала знаменита першотравнева демонстрація колони львівських неформалів під національною символікою вулицями міста, яка викликала бурхливе незадоволення В.Щербицького [18, №1; 20, 17 трав.]. Це була реакція громадськості на відверте зневажання партійною владою громадської думки, що зумовлювало радикалізацію суспільних настроїв, спровоковану, в значній мірі, самою ж владою.

На хвилі демократичного піднесення 7 травня у Львові пройшла установча конференція Львівської регіональної організації НРУ, логічно завершивши організаційне становлення Руху в області. На противагу поспішним зборам Тернопільської організації НРУ, вона опиралася на значний потенціал рухівських первинних осередків, структури УГС та інших неформалів, мала широку соціальну базу. Важливим фактором роботи конференції стала участь в ній понад 150 делегатів – представників інтелігенції, серед яких була інтелектуальна і наукова еліта Львова – І.Юхновський, М.Голубець, І.Вакарчук, О.Влох, Р.Братунь, Р.Іваничук, О.Романів та інші. Більшість з них, члени КППРС, всупереч тиску з боку обкому партії, відкрито заявляли про доцільність своєї участі в НРУ [10, арк.108]. Тому до складу керівних органів – президії і ради обласної організації НРУ поряд з представниками УГС, радикально налаштованими рухівцями ввійшли і демократично налаштовані члени КППРС. Таким чином ними було продемонстровано здатність до розумного і конструктивного компромісу, результатом якого стала прийнята конференцією Декларація. В ній заявлялося про загальну підтримку положень опублікованого проекту програми НРУ, однак було відсутнє положення про керівну роль КППРС, а головною метою Руху визначалося завдання здобуття Україною державного суверенітету [14, №1]. За своїм змістом цей документ був радикальнішим за пропонований проект програми НРУ, за духом переключався з положеннями Декларації принципів УГС.

С.Й.Кобута. Регіональна специфіка формування Народного Руху України за перебудову

А його схвалення представниками різних організацій – від членів УГС до членів КПРС, вказувало на перспективу формування НРУ і всього національного руху на широких засадах націонал-демократизму.

На Прикарпатті ініціатива формування Руху виходила від молодих активістів товариства “Рух”, які ще до публікації проекту встановили зв’язки з київськими фундаторами НРУ Д.Павличком та І.Драчем. 18 лютого товариство прийняло рішення про створення ініціативних груп підтримки Руху та проведення популяризації його положень, а після виборів (березень 1989 р.) приступило до створення первинних осередків НРУ за місцем роботи своїх активістів. Таким чином воно стимулювало процес створення низових ланок Руху на промислових підприємствах Івано-Франківська, в інших населених пунктах області, залишаючись організаційним центром НРУ в області [30, с.79-80]. Не випадково вже в квітні місцеві партійні комітети вказували на значну політизацію діяльності товариства “Рух” [6, арк.112]. Активну діяльність на підтримку НРУ здійснювала обласна організація УГС, яка на травень 1989 р. нараховувала 200 членів і мала свої осередки в багатьох містах і районах області. За твердженням її голови П.Марусика, тільки в трудовому колективі Бурштинської ДРЕС на початку червня 1989 р. близько 500 працівників стали членами Руху [33, с.35-36]. Тож твердження першого секретаря Івано-Франківського обкому партії І.Посторонка про “відсутність на Прикарпатті широкої підтримки ідеям НРУ” [19, 20 трав.] були партапаратним блефом, бажанням видати бажане за дійсне.

Львівські події весни-літа 1989 р. значно активізували неформалів Прикарпаття. Наслідком поглиблення демократичних процесів стали проведення в Івано-Франківську 12 серпня установчої конференції обласної організації НРУ та підтримка населенням області національно-демократичних ідей. Як приклад, 13 серпня в м. Бурштин за участю понад 2 тис. осіб (делегатії підтримки прибули і з сусідніх районів) відбулися установчі збори місцевої організації НРУ. Це дало поштовх процесу оформлення територіальних і районних організацій Руху на Прикарпатті, який набрав особливого розмаху восени 1989 р. [30, с.80-81].

Організаційне становлення Львівської регіональної організації НРУ сприяло поширенню національно-демократичних ідей не тільки в галицьких областях, але й на Буковині, Волині і Закарпатті. Про вплив львівських рухівців на новітні організації цих областей, їхню підтримку новоутвореним осередкам НРУ неодноразово повідомляли в ЦК КПУ обласні партійні комітети. Зокрема у Луцьку за підтримки львів'ян були створені місцеве відділення Товариства Лева, осередки НРУ і УГС. 22 серпня велика група львівських студентів, яка пройшла на проходження військових учбових зборів, пройшла під жовто-блакитними знаменами

вулицями Володимир-Волинського, викликавши переполох у місцевої влади [2, арк.7-9]. Ужгородська міська та Хустська районна організації НРУ у Закарпатській області до проведення установчої конференції обласної організації НРУ перебували у складі Львівської регіональної організації [2, арк.31]. Тож зрозуміло, що більшість новоутворених обласних організацій НРУ (23 липня – Рівненська, 19 серпня – Волинська, 26 серпня – Чернівецька) в своїй практичній роботі орієнтувалися саме на львів'ян. Отже, до моменту проведення установчого з'їзду НРУ у вересні 1989 р., увесь західноукраїнський регіон мав уже сформовану організаційну структуру обласних організацій НРУ. Їхні керівники виробили спільну позицію щодо перспектив діяльності всеукраїнського Руху та наступних шляхів його розвитку.

Важливу роль в утвердженні національно-демократичних ідей, піднесенні політичної активності, формуванні самостійного світогляду мешканців регіону відіграли масові політичні зібрання, більшість з яких, зважаючи на протидію місцевої влади, були несанкціонованими і вважалися незаконними. Це виробляло у їхніх учасників опозиційну до владних структур психологію, і якщо перші мітинги збирали по кілька сотень сміливців, то восени 1989 р., в розпал періоду “мітингової демократії”, кількість учасників мітингів становила десятки тисяч осіб. За офіційними даними МВС України, за десять місяців 1989 р. в республіці відбулося 445 несанкціонованих масових зібрань. Дві третини з них припадали на галицькі області: 201 мітинг – на Львівщині, 44 – на Тернопільщині, 34 на Прикарпатті [32, арк.143.]. Організаторами мітингів були новітні формування – УГС, НРУ, “Меморіал”, а основною тематикою виступів – актуальні проблеми суспільно-політичного життя: демократизація і гласність в Україні, проведення політичних і соціально-економічних реформ, підтримка вимог офіційного визнання НРУ, прийняття закону про державний статус української мови і використання національної символіки, відновлення УГКЦ і УАПЦ. Важливо відзначити відсутність на більшості зібрань упередженості до представників інших національностей, хоча владні структури намагалися розіграти карту міжнародної неприяності. Але саме на неформальних мітингах поряд з синьо-жовтими прапорами часто майоріли національні символи інших народів, в тому числі і російський триколірний прапор [17, 28 лип.].

Наступальна суспільна енергія мешканців західноукраїнського регіону передавалася на всеукраїнський політичний загал. Показовим прикладом цього була атмосфера Установчого з'їзду НРУ, що відбувся в Києві 8-10-го вересня 1989 р. В ході його роботи між представниками східних і західних областей чітко окреслилася дилема у питанні до визначення головної мети Руху - боротьба за національний суверенітет

республіки в рамках СРСР чи здобуття повної незалежності України. За даними мандатної комісії із 1158 делегатів, які представляли 1247 осередків і 280 тис. членів НРУ, на з'їзд прибуло 1109 делегатів з усіх областей України. Близько половини їхньої загальної кількості представляли посланці рухівських організацій західних областей (наприклад, львівська делегація в 160 осіб за чисельністю складу дорівнювала 8 делегаціям із східних та південних областей) [27, с.70]. Тому вплив галичан на роботу з'їзду, за відгуками присутніх журналістів, був досить значний [16, 15, 24 сент.; 20, 9, 10, 14 вер.]. І хоч в центральних друкованих виданнях їх звично називали екстремістами, за ступенем національної і політичної свідомості, радикальністю поглядів на майбутнє України, за відношенням до компартії західні українці виразно відрізнялися від інших делегатів.

Причиною цього був не природній антикомунізм, як спрощено пояснювалося це окремими дослідниками, а результат тих суспільних процесів, що вивели на поверхню життя приховані раніше національні і самостійницькі прагнення народу бути самому собі господарем. По-перше, за рухівцями західних областей був піврічний досвід жорсткої політичної та організаційної боротьби, сотні низових осередків і десятки тисяч активних членів. По-друге, більшість з них у своїх діях була зорієнтована на програмові засади Декларації найвпливовішої Львівської регіональної організації НРУ. По-третє, дуже важливим був фактор виробленої в протистоянні з партійно-державною владою психологічної впевненості галичан в кінцевій перемозі націонал-демократичних ідей в Україні. Саме такий оптимізм вони намагалися передати присутнім в залі.

Опозиційний до існуючого партійного режиму В.Щербицького запал був перенесений і в програмні документи НРУ. За духом прийнята на з'їзді програма Руху, особливо вступна частина (Преамбула), нагадувала програмові принципи УГС. Не випадково дослідник Г.Гончарук відзначав, що ухвалені з'їздом рішення були набагато радикальнішими від позицій столичних лідерів Руху [27, с.71]. За своїм характером виступи київських провідників Руху та представників регіональних організацій НРУ західних областей теж помітно відрізнялися. На відміну від пафосно-патетичних, декларативних заяв І.Драча, В.Яворівського, П.Мовчана, представники Львівщини, зокрема В.Чорновіл, М.Горинь, у своїх доповідях окреслювали першочергові практичні кроки для політичного поступу Руху, критично оцінюючи ейфорію щодо самого факту постановлення організації. Чорновіл прямо вказував, що з утворенням Руху Україна запізнилася на рік, і йому протистоїть перегрупований і добре підготовлений ідеологічно партійний апарат з перебудовним популізмом [22, с.140].

Заявляючи про єдність рядів, лідери Руху (помірковані і радикали) намагалися приховати від широкого рухівського загалу лінію розмежу-

вання між ними, яка уже тоді мала досить виразні риси. Кожний з дослідників історії Руху визначав цю лінію за власним критерієм: А.Камінський – за відношенням до питання самостійності України [29, с.257], О.Гарань – за ступенем радикальності поглядів [26, с.59], В.Литвин – за психологічно-моральним складом характеру [32, с.155]. Погоджуючись, в основному, з цими оцінками, слід, на нашу думку, наголосити на ідейному аспекті розмежування: між націонал-демократами, які прагнули збудувати нову (самостійну) Україну, і націонал-комуністами, які намагалися розширити національно-державні права, не руйнуючи радянських основ. Кожна із сторін мала власне бачення суспільної ситуації в республіці. Якщо представники заходу республіки демонстрували значне політичне піднесення своїх мешканців у напрямі національного суверенітету, то делегати зі сходу, залишаючись на позиціях захисту перш за все соціальних прав (шахтарські страйки літа 1989 р.), мало цікавилися ідеями національного відродження. Компромісна позиція київських провідників Руху позбавляла його єдиної, чітко визначеної політичної лінії, що пізніше зумовило перетворення НРУ в конгломерат політичних партій та політизованих формувань.

Та все ж утворення НРУ за перебудову як загальноукраїнської громадсько-політичної організації дало змогу демократичним силам України об'єднати свої зусилля у боротьбі з владною монополією компартії. Водночас прийнята у вересні 1989 р. програма НРУ уже не відповідала політичним настроям значної частини населення західноукраїнського регіону. В процесі гострої боротьби з всевладдям партапарату крайові організації НРУ займали значно радикальніші позиції стосовно програмного положення Руху про державний суверенітет в рамках існуючого СРСР і готові були підтримати заявлену керівництвом УГС мету – здобуття повної незалежності України. Такий ступінь радикальності став результатом гострого протистояння між національно-демократичними і комуністично-номенклатурними силами в західному регіоні України впродовж 1988-1989 рр. і дозволив представникам крайових організацій НРУ очолити боротьбу з партапаратом та впевнено перемогти його на виборах 1990 р. у галицьких областях.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України ф.1, оп.11, спр.2036.
2. Там само, спр.2051.
3. Там само, оп.32, спр.2616.
4. Там само, спр.2658.
5. Державний архів Івано-Франківської області, ф.1П, оп.1, спр.5473.
6. Там само, ф.2П, оп.1, спр.1253.
7. Державний архів Львівської області, ф.П3, оп.62, спр.349.
8. Там само, спр.387.
9. Там само, спр.975.

С.И.Кобута. Регіональна специфіка формування Народного Руху України за перебудову

- 10 Там само, ф.П4, оп.49, спр.1.
11. Там само, спр.99.
12. Агро (Івано-Франківськ). – 1990.
13. Вільне слово (Київ) – 1989.
14. Віче (Львів). – 1989.
15. Інформатор (Львів). – 1988.
16. Комсомольская правда (Москва). – 1989.
17. Комсомольський прапор (Івано-Франківськ). – 1989.
18. Поступ (Львів). – 1989.
19. Прикарпатська правда (Івано-Франківськ). – 1989.
20. Радянська Україна (Київ). – 1989.
21. Ратуша (Львів) – 1991.
22. Установчий з'їзд Народного Руху України. Виступи і документи // Сучасність. – 1989. – №12.
23. Барладяну В. НРУ як геополітичне явище / Народний Рух України: місце в історії та політиці. Матеріали третьої всеукраїнської конференції. – Одеса, 1999. – С.6.
24. Випробування істиною: Зб. публіцистики / Ю.Щербань, О.Гончар, Б.Олійник та ін. – К.: Радянський письменник, 1989.
25. В своем отечестве пророки? Публицистика перестройки: лучшие авторы 1988 года. – М.: Книжная палата, 1989.
26. Гарань О. Убити дракона (З історії Руху та нових партій України). – К.: Либідь, 1993.
27. Гончарук Г. Народний Рух України. Історія. – Одеса: Астропринт, 1997.
28. Если по совести: Сб. ст. (Сост. В. Кунниковой). – М.: Художественная литература, 1988.
29. Камінський А. На перехідному етапі. "Демократизація", "гласність", "перебудова" на Україні. – Мюнхен, 1990.
30. Кобута С. Розвиток політичної боротьби на Прикарпатті в 1989-1990 роках // Галичина. – 1999. – №3. – С.76-94.
31. Ковтун В. Історія Народного Руху України. – К., 1995.
32. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. – К.: Абрис, 1994.
33. Марусик П. А ми тую червону калину підійmemo. . Івано-Франківськ, 1999.

S J. Kobuta

REGIONAL SPECIFIC FEATURES OF FORMATION OF NATIONAL MOVEMENT OF UKRAINE FOR REFORMATION

In the article the process of formation of Narodny Rukh structures in western regions is viewed. The pre-conditions of appearance of a mass political unit are found out. The attention is paid to radical actions of new civil organizations, activity of population of region, also to support the ideas of national state revival of Ukraine.